

POEMAS DE CANTARES

As de cantar
Que ch'ei de dar zonchos;
As de cantar
Que ch'ei de dar moitos.

I.

«As de cantar
Meniña gaiteira,
As de cantar
Que me morro de pena

Canta meniña
Na veira da fonte,
Canta dareiche
Boliños do pote.

Canta meniña
Con brando compas,
Dareich' unha proya
Da pedra do lar.

Papiñas con leite
Tamén che darei,
Sopiñas con viño,
Torrexas con mel.

Patacas asadas
Con sal é vinagre,
Que saben á nocas,
¡Que ricas que saben!

¡Que feira, rapaza,
Si cantas faremos!...
Festiña por fora,
Festiña por dentro.

Canta si queres,
Rapaza do demo,
Canta si queres,
Dareich' un mantelo.

Canta si queres
Na lingua qu' eu falo,
Dareich' un mantelo.
Dareich' un refaixo.

Có son da gaitiña,
Có son da pandeira,
Che pido que cantes
Rapaza morena.

Có son da gaitiña,
Có son do tambor,
Che pido que cantes
Meniña por Dios."

II.

Asi mó pediron
Na veira do mar,
A ó pé das ondiñas
Que veñen e van.

Asi mó pediron
Na veira do rio
Que corr' antr' as erbas
Do campo frorido.

Cantaban os grilos,
Os galos cantaban,
O vento antr' as follas
Runxindo pasaba.

Campaban os prados,
Manaban as fontes,
Antr' erbas e viñas
Figueiras e robres.

Tocaban as gaitas
O son das pandeiras,
Bailaban os mozos
Cás mozas modestas.

Que cõfias tan brancas!
Que panos con freco!...
Que dengues de grana!
Que sintas! que adresos!

Que ricos mandiles,
Que verdes refaixos...
Que feitos xustillos
De cór colorado!

Tan vivos colores
A vista trubaban,
De velos tan vareos
O sol se folgaba.

De velos bulindo
Por montes e veigas,
Coidou qu' eran rosas
Garridas e frescas.

Nasin cand' as prantas nasen,
No mes das froles nasin,
Nunh' alborada mainiña,
Nunh' alborada d' abril.
Por eso me chaman Rosa
Mais á dó triste sorrir
Con espiñas para todos
Sin ningunha para tí.
Dés que te quixen, ingrato,
Tod' acabou para min,
Qu' eras tí para min todo
Miña groria e meu vivir.
De que pois te queixas, Mauro?

De que pois te queixas, di,
Cando sabes que morrera
Por te contemplar felis?
Duro crabo me encrabaches
Con ese teu maldesir,
Con ese teu pedir tolo
Que non sei que quer de min,
Pois dinche canto dar poden
Avariciosa de ti,
O meu corason che mando
C' unha chave par' ó abrir,
Nin eu teño mais que darche,
Nin ti mais que me pedir.

***Cantan os galos pr' ó día,
Erguete, meu ben, e vaite.
— Como m' ei d' ir queridiña,
Como m' ei d' ir e deixarte***

—D' eses teus ollíños negros
Como doas relumbrantes,
Hastr' as nosas maus unidas
As vagoas ardentes caen.
¿Como m' ei d' ir si te quero?
Como m' ei d' ir e deixarte,
Si cá lingua me desvotas
E có coraçon me atraes?
N' un corruncho do teu leito
Cariñosa m' abrigaches
Có teu manso caloríño
Os frios pés me quentastes;
E d' aquí xuntos miramos
Por antr' ó verde ramaxe,
Cal iba correndo á lua
Por enriba dos pinares.
¿Como queres que te deixe
Como que de ti m' aparte,
Si mais qu' á mel eres dulce
E mais qu' as froles soave?

—Meiguiño, meiguiño meigo,
Meigo que me namoraste,
Baite d' onda min meiguiño
Antes qu' ó sol se levante.

—Ainda dorme, queridiña,
Antr' as ondiñas do mare,
Dorme por que m' acariñes
E por qu' amante me chames,
Que sol' onda tí, meniña,
Pódo contento folgare.

—Xa cantan os paxariños,
Erguete, meu ben, qu' é tarde.

—Deixa que canten, Marica,
Marica deixa que canten...
Si tí sintes que me vaya,
Eu relouco por quedarme.

—Conmigo, meu queridiño,
Mitá dá noite pasaches.

—Mais en tanto ti dormias
Contenteime con mirarte,
Qu' asi sorind' entre soños
Coidaba qu' eras un anxel,
E non con tanta pureza
O pé d' un anxel velase.

—Asi te quero, meu ben,
Com' un santo dos altares,
Mais fuxe... qu' ó sol dourado
Por riba dos montes saye.

—Irey, mais dame un biquiño
Antes que de tí m' aparte;
Qu' eses labiños de rosa

Inda non sei como saben.

—Con mil amores chó dera,
Mais teño que confesarme,
E moita vergonza fora
Ter un pecado tan grande.

—Pois confesate, Marica,
Que cando casar nos casen,
Non ch' an de valer, meniña,
Nin confesores nin frades.
Adios, cariña de rosa!

—Raparigo, Dios te garde!

Un repoludo gaiteiro
De pano sedán vestido,
Com' un príncipe cumprido,
Cariñoso e falanguero,
Antr' os mozos o pirmeiro
E nas siudades sin par,
Tiña costum' en cantar
Aló po la mañanciña,
Con esta miña gaitiña
As nenas ei d' enganar.

Sempre pó la vila entraba
Con aquel de señorío,
Sempre con poxante brio
Co tambor s' acompasaba:
E si na gaita sopraba
Era tan dulce soprar,
Que ven fixera en cantar
Aló po la mañanciña,
Con esta miña gaitiña
As nenas ei d' enganar.

Todas por él reloucaban,
Todas por él se morrían,
S' ó tiñan cerca, sorrían,
S' ó tiñan lonxe, choraban:
Mal pecado! non coidaban
Que c' aquel seu frolear
Tiña costum' en cantar
Aló pó la mañanciña,
Con esta miña gaitiña
As nenas ei d' enganar.

Camiño da romería,
Debaixo d' un-ha figueira,
Canta meniña solteira
¡Querote! lle repetía...
Y él c' á gaita respondía
Por á todas envoucar,
Pois ven fixeira en cantar
Aló po la mañanciña,
Con esta miña gaitiña
As nenas ei d' enganar.

Elas louquiñas bailaban
E por xunta d' el corrían,
Cegas... cegas que non vían
As espiñas qu' as cercaban;
Probes palomas buscaban
A luz qu' as iba queimar
Pois qu' el soupera cantar
Aló po la mañanciña,
Ó son da miña gaitiña
As nenas ei d' enganar.

¡Nás festas, canto contento!
¡Canta risa nas fiadas!
Todas, todas namoradas
Deranll' ó seu pensamento;
Y él que d' amores sedento
Quixo á todas enganar,
Cand' as veu dimpois chorar
Cantaba nas mañanciñas,
Non sean elas toliñas
Non veñan ó meu tocar.

«Quixente tanto, meniña
Tívenche tan grande amor,
Que para min eras lua,
Branca aurora e craro sol;
Augua limpa en fresca fonte,
Rosa do xardin de Dios,
Alentiño do meu peito,
Vida do meu corazón.»
Asi che falin un día
Camiño de S. Lois,
Tod' oprimido d' angustia,
Todo ardente de pasion;
Mentras que ti m' escoitabas,

Meniña, ti á mais hermosa
Qu' á luz do sol alumbrara,
Ti á estrela da mañanciña
Qu' en puras tintas se baña,
Ti á frol d' as froridas cumbres,
Ti á ninfa d' as frescas auguas,
Ti como folla do lirio
Branca, pura e contristada,
¿Quen eres fada sin nome
De tan dormentes miradas
De tan dorida sonrisa
De feituríña tan cándida?
Quisais de muller naceches
Sendo tan limpa e tan casta?
Quisais d' as brisas da tarde
Quisais d' as bretemas vagas...
D' as burbulliñas d' un río,
Quisais d' un-ha nube branca?
Ou as espumas do mare
A un rayo de sol xuntadas
Pousaronte ô ser d' aurora
Nun-ha cunchiña de nacra?
Mais d' onde queira que seas
Tristísima pasionaria
Por ti sinto un amor puro
Que pouco á pouco me mata.
Por ti de noite e de día
Cal vaga sombra encarnada,
Preto do teu vivir ximo
Ximo c' os ventos que pasan
Facendo vibrar sonoritas
Sentidas cordas d' un arpa,
Que con ecos tembradores
D' os meus amores che falan.
Mais dime ¿por qu' estás muda,
Di por qu' estás solitaria,
Di por que vives nos montes
C' os paxariños que cantan,
Mentras ti choras e choras
O pe d' un olmo sentada
Toda de loito cuberta,

Depinicando un-ha frol,
Por qu' eu non vise os teus ollos
Que refrexaban traiciós.
Depois que *si* me dixeches,
En proba de teu amor,
Decheme un carabeliño,
Que gardin no corazón.
Negro carabel maldito
Que me fireu de dolor!
Mais á pasar pó lo río
O carabel afondou!...
*«Tan bó camiño ti levas
Com' ó carabel levou.»*

Toda cuberta de lágrimas.

—Déixame vivir nos montes
Déixaim' estar solitaria
Déixame c' os paxariños
Qu' en derredor de min cantan.
Déixame vestir de loito
Cuberta por tristes vagoas,
Y eco de homes non escoite
Nin son d' armoniosas arpas,
Qu' eses sons d' amor e vida
Rompen as miñas entrañas.
Si d' eles galan por sorte
Doce consolo arrancarás
Para un dor que non ten cura
Para un mal que non s' acaba.
Si ô seu vibrar sonoro
As tombas se levantarán
Y o polvo que nelas mora
Volto a vivir s' axitara!...
Mais cala, galan... non toques
As soaves cordas d' un arpa
Que nin dá vida ôs que morren
Nin as tristes tombas levanta.
Cala galan, c' os cantares
Que con pasion d' amor cantas,
Qu' os meus amores morreron
Y aló antre tombas m' agardan.
Para min morreu á dicha,
Morreu tamen á esperanza,
Cubreuse ó seu de tristura
Y á terra d' ásperas prantas.
Déixame vivir nos montes
Déixam' estar solitaria
Déixame vestir de loito
Cuberta d' amargas lágrimas.
*Qu' á rula que viudou
Xurou de non ser casada,
Nin pousar en ramo verde
Nin beber augua crara.*

*Campanas de Bastabales,
Cando vos oyo tocar,
Mórrome de soidades.*

I.

Cando vos oyo tocar,
Campaniñas, campaniñas,
Sin querer torno á chorar.

Cando de lonxe vos oyo,
Penso que por min chamades,
E das entrañas me doyo.

Dóyome de dor ferida,
Qu' antes tiña vida enteira,
Y oxe teño media vida.

Solo media me deixaron
Os que d' aló me trouxeron,
Os que d' aló me roubaron.

Non me roubaran, traidores,
¡Ay! uns amores toliños,
¡Ay! uns toliños amores.

Qu' os amores xa fuxiron,
As soidades viñeron...
De pena me consumiron.

II.

Aló pó la mañanciña
Subo enriba dos outeiros,
Lixeiriña, lixeiriña.

Com' un-ha craba lixeira,
Para oír das campaniñas
A batalada pirmeira.

A pirmeira d' alborada
Que me traen os airiños,
Por me ver mais consolada.

Por me ver menos chorosa,
Nas sus alas má traen
Rebuldeira e queixumbrosa.

Queixumbrosa e retembrando
Por antr' e verd' espesura,
Por antr' o verde arborado.

E pó la verde pradeira,
Por riba da veiga llana,
Rebuldeira e rebuldeira.

III.

Paseniño, paseniño,
Vou pó la tarde calada,
De Bastabales camiño.

Camíño do meu contento;
Y en tant' o sol non s' esconde,
Nun-ha pedriña me sento.

E sentada estou mirando,
Com' á lua vay sahando,
Com' ó sol se vay deitando.

Cál se deita, cál s' esconde
Mentras tanto corre á lua
Sin saberse para donde.

Para donde vay tan soya,
Sin qu' á os tristes qu' á miramos
Nin nos fale, nin nos oya

Que si oira e nos falara,
Moitas cousas lle dixera,
Moitas cousas lle contara.

IV.

Cada estrela, o seu diamante;
Cada nube, branca pruma,
Trist' á lua marcha diante.

Diante marcha crarexando
Veigas, prados, montes, rios,
Dond' ó dia vay faltando.

Falt' ó dia, e noit' escura
Vaixa, vaixa, pouc' á pouco,
Por montañas de verdura.

De verdur' e de follaxe,
Salpicada de fontañas
Vaixo á sombra do ramaxe.

Do ramaxe donde cantan
Paxariños piadores,
Que c' á aurora se levantan.

Que c' á noite s' adormecen
Para que canten os grilos
Que c' as sombras aparecen.

V.

Corre ó vento, ó rio pasa,
Corren nubes, nubes corren
Camiño da miña casa.

Miña casa, meu abrigo,
Vanse todos, eu me quedo,
Sin compañía, nin amigo.

Eu me quedo contemprando
As laradas d' ás casiñas
Por quen vivo suspirando.

.....
Ven á noite... morre ó dia,
As campanas tocan lonxe
O tocar d' *Ave Maria*.

Elas tocan pra que rece,
Eu non rezo, qu' os saloucos
Afogandome parece
Que por min tèn que rezar;
Campanas de Bastabales,
Cando vos oyo tocar,
Mórrome de soidades.

Como chove mihudiño,
Como mihudiño chove,
Como chove mihudiño,
Pó-la banda de Laiño,
Pó-la banda de Lestrobe.

Com' a triste branca nube
Truba ó sol qu' inquieto alumina,
Cal ó crube y ó descrube,
Pasa, torna, volve, e sube,
Enrisada branca pruma.

Xa dempois lonx' espallada
Pó-los aires fuxitivos
Desteñida, sombrizada,
Nos espaços desatada
Cae brillando en rayos vivos.

Misteriosa regadeira
Fin' orballo nó chán pouza
Con feitiña curbadeira,
Remollando na ribeira
Frol por frol, chousa por chousa.

Semellando leve gasa
Que sutil ó vento move,
En frotantes ondas pasa
Refrescando canto abrasa
O qu' ó sol ardente crobe.

Como chove mihudiño
Pó-las veigas de Campaña!...
Cal s' enxugan de camiño
Os herbales de Laiño...
Com' á Ponte en sol se baña!

Para Caldas tod' é escuro,
Ceo azul lose n' Adina,
Trasparente limpo e puro,
D' Arretén no monte duro
Nube corre pelegrina.

Triste vay qu' á terra toca
Xa c' os pés de branca neve
Xa c' á fina fresca boca,
Triste vay qu' os ceos invoca
Y bicar ó chan s' atreve.

Triste vay cando s' abate
Vaporosa soya e muda,
Cando main' as alas bate
Com' un corazón que late
Ferido por pena ruda.

Tal maxino á sombra triste
De mi máa, soya vagando
Nas esferas onde existe,
Qu' ir á gloria se resiste
Pó-los que quixo agardando.
Vexo ó Souto, en parda sombra
Envolvendo ó seu ramaxe,
Que por bon, do rey se nombra,
Donde fero ó vento asombra,
Roxe e estala de coraxe.

Y ó Palacio, serio e grave
Canto en pura luz se baña!
Tal parés pesada nave
Que volver ô mar non sabe
S' encallou na fresca braña.

Vexo Valga á beira hermosa
D' un camiño todo prata,
Casta virxe candorosa,
Sentadiña en chan de rosa,
Vestidiña d' escalrata.

A San Loys vexo brillando
Bañado por tintas puras
Sol e sombras amostrando,
En reposo contemprando
Montes, auguas e verduras.

Y á Padron ponliña verde,
Fada branca ô pé d' un rio,
Froita en frol d' á qu' eu quixerde,
Lonxe miro que se perde
Baix' un manto de resio.

¡Qu' inchadiña branca vela
Antr' os millos corre, soa
Misteriosa pura estrela!
Dille ó vento en torno d' ela
¡Palomiña, voa! voa!

Faille arrollo á branda ria
C' un remanso mormuxante,
Que nâs d' arboled' umbria
Vaixo un toldo d' alegría,
O calor d' un sol amante.

¡Sol d' Italia, sol d' amore! ...
¡Ti paisáx mellor alumas,
Ti mais rosas, mais verdore,
Mellor ceu, mais soave core,
Ves d' o golfo antr' as espumas!

¡Sol d' Italia, en non sospiro
Por sentirte ardente rayo,
Qu' outro sol temprado miro,
Doçemente aquí respiro

Nun perene, eterno mayo.
Nesta terra tal encanto
Se respira!... triste ou probe,
Rico, ou farto de querbanto!
S' encariña nela tanto
Quen baix' ó seu ceu se crobe!...

Os que son nela nacidos,
Os que son d' ela mimados,
Lonxe d' ela están doridos
Por que van d' amor feridos
Por quen fóno amamantados.

Pó-los fillos á nay tira
Xorda, triste, plañideira,
Xeme, chora, e mais sospira,
E non para, hastra qu' os mira
Ben chegar por derradeira.

Probe nay! canto te quero!
Nay tamen iay! da nay miña!
O teu chan d' amor prefiero,
A cant' hay grande ou severo
En tod' á terra xuntiña

¿Como non, si ora estou vendo
Nun paisáx de prata e rosas,
Canto á vida foy querendo
C' os meus ollos remexendo
Memoriñas cariñosas?

Bosques, casa, sepulturas,
Campanarios e campanas
Con sons vagos de doçuras
Que despertan iay! ternuras
Qu' en jamais podran ser vanas!

Elas fono as que tocaron
Cand' os meus ali naceron,
Elas fono as que choraron,
Elas fono as que dobraron
Cand' os meus avós morreron.

Elas fono as qu' alegríñas
Me chamaban mainamente
Nas douradas mañanciñas,
De mi máa c' as cantiguiñas
Y os biquiños xuntamente.

Inda vex' onde xogaba
C' as meniñas qu' eu quería,
O enxidiño onde folgaba
Os rosales que coidaba

Y á fontíña onde bebia.

Vexo á calle solitaria
Qu' en paz baña un sol sereno,
Sin que á trube man contraria,
Iguale sempre, nunca varia,
Veiga llana en campo ameno.

E tamen vexo enloitada
D' Arretén á casa nobre
Dond' á miña nay foy nada!
Cal viudiña abandonada
Que cay triste ô pe d' un robre.

Ali esta sombra perdida
Vós sin son, corpo sin alma,
Amazona mal ferida
Qu' ô sentir que perd' á vida
Se adormece en xorda calma.

Casa grande, lle chamaban
Noutro tempo venturoso
Cand' os probes á improraban.
E fartiños se quentaban
O seu lume cariñoso.

Casa grande, cando un santo
Venerable cabaleiro (1)
Con tranquilo, nobre encanto,
Vaixo os priegues d' o seu manto
Cobexaba o perdiouseiro.

Cand' os cantos ná capilla
Da gran casa resoaban
Con fervor e fé sensilla
Rico fruto d' á semilla
Qu' os barons santos sembraban.

Ora todo silencioso
Caus' ali medo e pavura,
Mora esprito temeroso
Nos salons ond' o reposo
Fix' un niño c' a tristura.

Risas, cantos, armonia,
Brandas músicas, contento,
Festas, dansas, alegría,
Se trocou na triste e fria
Xorda vós do forte vento.

No gran patio as herbas crecen
Vigorosas sin coidado,
Y as silveiras que frorecen

No seu tempo fruto ofrecen
Os meniños sazonado.

Y antr' aquel silencio mudo
Qu' a trubar naide ali chega,
Antre aquel *¡xa fún!* tan rudo,
Vese inteiro un nobre escudo
Qu' á desir *non son* se nega.

Craros timbres mostra ufano
Q'un soberbo casco airoso...
Mais detras d' un *son* tan vano
Vese ó probe orgullo humano,
Homillado e polvoroso.

Tras da calada visera
Qu' hay uns ollos feridores
Que nos miran, se dixera,
Que nos din tod' é quimera
Neste mundo de dolores.

Casa grande! triste casa!
Quen d'aquí tan soya miro
Parda, escura, triste masa,
Casa grande! pasa, pasa...
Ti xa n'és mas qu' un sospiro.

Meus avós ¡ay! xa morreron
Os demais t' abandonaron,
Os teus lustros pereceron
Y os que millor te quixeron,
Tamen de tí s' apartaron.

Mes tras mes, pedra tras pedra
Ti te irás desmoronando
Ceñida por sintas d' edra,
Mentras qu' outra forte medra
Qu' asi o mundo vay rolando

Mais que lus! que colorido
Nos espaços se dilata!
Luce ó sol descolorido
Y arco d' iris xa nacido
Longa sinta se desata.

Como chove mihudiño,
Como mihudiño chove,
Como chove mihudiño,
Pó-la banda de Laiño,
Pó-lo banda de Lestrobe.

*Airiños, airiños aires,
Airiños da miña terra,
Airiños, airiños aires,
Airiños, leváime á ela.*

Sin ela vivir non podo,
Non podo vivir contenta,
Qu' á donde queira que vaya,
Cróbeme un-ha sombra espesa.
Cróbeme un-ha espesa nube
Tal preñada de tormentas,
Tal de soidás preñada,
Qu' á miña vida envenena.
Leváime, leváime airiños,
Com' un-ha folliña seca,
Que seca tamen me puxo
A callentura que queima.
¡Ay! si non me levás pronto
Airiños da miña terra,
Si non me levás airiños
Quisais xa non me conesan.
Qu' á frebe que de min come,
Vaime consumindo lenta,
E no meu corazónciño
Tamen traidora se ceiba.

Fun n' outro tempo encarnada,
Com' á color de sireixa,
Son oxe descolorida
Com' os cirios d' as igrexas
Cal si un-ha meiga chuchona
A miña sangre bebera;
Vóume quedando muchiña
Com' un-ha rosa qu' inverna.
Vóume sin forzas quedando,
Vóume quedando morena,
Cal un-ha mouriña moura,
Filla de moura ralea.

Leváime, leváime airiños,
Leváime á donde m' esperan
Un-ha nay que por min chora,
Un pay que sin min n' alenta,
Un hirman por quen daría
A sangue d' as miñas venas,
E un amoriño á quen alma
E vida lle prometera.
Si pronto non me levades,
¡Ay! morrerei de tristeza,
Soya n' un-ha terra estraña,
Dond' estraña m' alomean,
Donde todo canto miro
Todo me dic' ¡estranxeira!

¡Ay! miña probe casiña,
Ay! miña vaca bermella,
Años, que valás nos montes,
Pombas, qu' arrulás nas eiras,

Mozos qu' atruxás bailando,
Redobre d' as castañetas,
Xás-co-rras-chás d' as cunchiñas,
Xurre, xurre, d' as pandeiras,
Tambor do tamborileiro,
Gaitiña, gaita gallega,
Xa non m' alegras dicindo:
Muiñeira! muiñeira!
¡Ay quen fora paxariño
De leves alas lixeiras!
Ay! con que prisa voara
Toliña de tan contenta,
Para cantar á alborada
Nós campos da miña terra!
Agora mesmo partira,
Partira com' un-ha frecha,
Sin medo as sombras da noite
Sin medo dá noite negra.
E que chovera ou ventara,
E que ventara ou chovera,
Voaríña, e voaríña
Hastra qu' alcance á vela.
Pero non son paxariño
E irey morrendo de pena
Xá en lágrimas convertida,
Xá en suspiriños desfeita.

Doces galleguiños aires,
Quitadoriños de penas,
Encantadores d' as auguas,
Amantes d' as arboredas,
Música d' as verdes canas
Do millo d' as nosas veigas,
Alegres compañeiríños,
Run, run de tódalas festas,
Leváime nas vosas alas
Com' un-ha folliña seca,
Non permitás qu' aquí morra
Airiños da miña terra,
Qu' ainda penso que de morta
Ei de sospirar por ela.
Ainda penso, airiños aires,
Que dimpois que morta sea,
E aló pó lo camposanto
Dond' enterrada me teñan,
Pasés na calada noite
Runxindo antr' á folla seca,
Ou murmuxando medrosos
Antr' as brancas calaveras,
Inda dimpois de mortíña
Airiños da miña terra,
Éivos de berrar: ¡airiños
Airiños, leváime á ela!

Castellana de Castilla
Tan bonita e tan fidalga,
Mais á quen para ser fera
Cá procedencia ll' abasta,
Decime, miña señora,
Xa qu'os mostrás tan ingrata,
Si ó meu rendimento homilde
Bascas d' enoxo vos causan,
Pois cand'onda vos me achego
Cuspis con ardentes ansas.
Y ese mirar de pombiña
Volvés en fosca mirada
Tornando en sombrisa noite
O día qu'en sol se baña.
En vano intento señora
Saber por que me maltrata
Dama d'un alma tan nobre
Aunque soberba por fama
Pois né motivo á despreço
Sintirse tan ben amada,
Qu'as mesmas pedras señora
D'un bon querer se folgaran.
Din que na nobre Castilla
Asi os gallegos se trata,
Mais debe saber Castilla
Que de tan grande s'alaba
Que sempre á soberbia torpe
Foi filla d'almas bastardas,
E sendo vos tan sabida
Nunca de vó lo pensara
Que de tan alto baixando
Vos emporcases na lama.
Nin que chamandovos nobre
Tanta nobreza enfouçaras
Imitand'ós que vaidosos
No qu'está debil s'ensañan.
Pero mais val qu'enmudeça
Pois tés condicion d' ingrata
Que predicar en deserto
Na miña terra né usanza.
Si fun curpabr'en quereros
Coma ningun vos amara,

Por ser de terra gallega
E sérdes vos castellana.
En paz señora vos deixo
C'á vosa soberba gracia,
E voume á Galicia hermosa
Dond'en xuntanza m'agardan
O que no téndes señora
Y ó qu'en Castilla n'achara,
Campiños de lindas rosas
Fontiñas de frescas auguas
Sombra ná veira d'os rios
Sol nós alegres montañas
Caras que nacen sorrindo
E que sorrindo vos aman
E qu'inda mesmo morrendo
En sorrisiñas se bañan.
Ali, señora, contento
Cantando ó doce *ala lala*
Baixo á figueira frondosa
En baixo da verde parra
C' aquelas frescas meniñas
Que mel d'os seus labios manan
Cando en falar amoroso
Meigo nos din en voz maina.
Con tódalas de Castilla
Nobrisimas Castellanas
Olvidareivos sin pena
Anque sós vos, tan fidalga,
Qu'aló saben ser altivas
Pero non saben ser vanas
Y é facil con doces tomas
Olvidar tomas amargas.
Déchesmas vos mi señora
Con despreço envenenadas
Inda con fero mais fero
Que pelica de laranxa,
Mais teño por que me pase
Aquel sarrapio qu'escalda,
Teño un-ha dama nos Portos
Outra no Riveiro d' Avia,
Si á dos Portos é bonita
A dó Riveiro lle gana.

*Castellanos de Castilla,
Tratade ben ós gallegos;
Cando van, van como rosas,
Cando vên, vên como negros.*

—Cando foi, iba sorrindo;
Cando veu, viña morrendo;
A luciña d'os meus ollos,
O amantiño do meu peito.

Aquel máis que neve branco,
Aquel de doçuras cheyo,
Aquel por quen eu vivía
E sin quen vivir non quero.

Foi à Castilla por pan,
E saramagos lle deron,
Déronlle fel, por bebida,
Peniñas por alimento.

Déronlle en fin, canto amargo
Tén a vida no seu seo...
¡Castellanos, Castellanos!
Tendes corazón de ferro.

Ay! no meu corazónciño,
Xa non pode haber contento,
Qu' está de dolor ferido,
Qu' está de loito cuberto.

Morreu aquel qu' eu quería,
E, para min, n' hai consuelo,
Sólo hai para min, Castilla,
A mala lei que che teño.

Premita Dios, Castellanos,
Castellanos que aborreço,
Qu' ántes os gallegos morran,
Qu' ir a pedirvos sustento.

Póis tan mal corazón tendes
Secos fillos do deserto,
Que si amargo pan vos ganan
Dádesllo envolto en veneno.

Aló van, mal pocadiños,
Todos d'esperanzas cheyos,
E volven ay! sin ventura
Con un caudal de despreços.

Van probes, e tornan probes,
Van sans, e tornan enfermos,
Qu' anq' eles son como rosas,
Trátadelos coma negros.

¡Castellanos de Castilla.
Tendes corazón d' aceiro,
Alma como as penas dura,
E sin entrañas o peito!

En trós de palla sentados,
Sin fundamentos, soberbos,
Pensás qu' os nosos filliños,
Para servirvos naceron.

E nunca tan torpe idea,
Tan criminal pensamento
Coupou en máis fátuas cabezas
Ni en máis fátuos sentimentos.

Que Castilla e Castellanos,
Todos nun monton, a eito,
Non valen o que un-ha herbiña
D'estes nosos campos frescos.

Solo peçoñosas charcas
Detidas no ardente suelo,
Tès Castilla que humedezan
Esos teos labios sedentos.

Que o mar deixoute olvidada
E longe de ti correron,
As brandas auguas que traen,
De prantas cen semilleiros.

Nin arbres que che den sombra,
Nin sombra que preste alento...
Llanura e sempre llanura,
Deserto e sempre deserto...

Esto che tocou coitada,
Por herencia no universo,
¡Miserable fanfarrona!...
Triste herencia foi por certo.

En verdad non hay, Castilla,
Nada como ti tan feyo,
Qu' aínda mellor que Castilla,
Valera decir inferno.

¿Por que aló foches, meu ben?
Nunca tal houberas feito,
Trocar campiños frocidos
Por tristes campos sin règo.

Trocar tan craras fontiñas,
Ríos tan murmuradeiros,
Por seco polvo que nunca,
Mollan as bágoas do ceo.

Mas ay! d' onde a min te foches
Sin dor meu sentimento,
y aló á vida che quitaron,
Aló a mortiña che deron.

Morreches, meu quiridiño,
E para min n' hai consuelo,
Qu' ond' ántes te via, agora
Ja sólo un-ha tomba vexo.

Triste com' a mesma noite,
Farto de dolor o peito,
Pídolle á Dios que me mate,
Por que xá vivir non quero.

Mais en tanto no me mata,
Castellanos qu' aborreço,
Hei, para vergonza vosa,
Héivos de cantar gemendo.

*¡Castellanos de Castilla
Tratade ben ós gallegos;
Cando van, van como rosas
Cando vên, vên como negros!*

IV.

Probe Galicia, non debes
 Chamarte nunca española.
 Qu' España de ti s' olvida
 Cando eres ay! tan hermosa.
 Cal si na infamia naceras
 Torpe, de ti s' avergonza,
 Y á nay qu' un fillo despreça
 Nay sin coraçon se noma.
 Naide por que te levantes
 Ch' aIarga á man bondadosa.
 Naide os teus prantos enxuga,
 Y homilde choras e choras.
 Galicia, ti non tés patria,
 Ti vives no mundo soya,
 Y á prole fecunda tua
 S' espalla en errantes hordas,
 Mentras trist' e solitaria
 Tendida na verde alfombra
 O mar esperanzas pides
 De Dios á esperanza imploras.
 Por eso anqu' en son de festa
 Alegre á gaitiña s' oya
Eu podó decirche
Non canta que chora.

Eu cantar, cantar, cantei,
A grasia non era moita,
 Que nunca, (delo me pesa)
 Fun eu meniña grasiada.
 Cantei como mal sabía
 Dándolle reviravoltas,
 Cal fán aquês que non saben
 Dereitamente un-ha cousa.
 Pero dempois paseniño,
 Y un pouco mais alto agora
 Fun votando as miñas cántigas
 Como quen non quer á cousa.
 Eu ben quixera, é verdade,
 Que mais boniteiras foran,
 Eu ben quixera que nelas
 Bailase ó sol c'as palomas
 As brandas auguas c' á luz
 Y os aires mainos c' as rosas.
 Que nelas craras se visen
 A espuma d' as verdes ondas,
 Do ceu as brancas estrelas
 Da terr' as prantas hermosas.
 As niebras de cor sombriso

V.

«Espera, Galicia, espera!»
 Canto este grito consola!
 Páguecho Dios, bon poeta,
 Mais é un-ha esperanza louca.
 Qu' antes de qu' os tempos cheguen
 De dicha tan venturosa
 Antes que Galicia suba
 C'ó á cruz qu' ó seu lombo agobia
 Aquel difícil camiño
 Qu' ó pé d' os abismos toca,
 Quisais cansada e sedenta,
 Quisais que d' angustias morra.
 Págueche Dios, bon poeta,
 Esa esperanza de groria,
 Que de teu peito surxindo
 A Virgen-martir coroa,
 Y esta á recompensa sea
 D' amargas penas tan fondas.
 Paguech' este cantar triste
 Qu' as nosas tristezas conta,
 Que soyo tí... ¡ti entre tantos!
 D' as nosas magoas s' acorda;
 Dina voluntad d' un xenio,
 Alma pura e xenerosa!
 E cando á gaita gallega
 Aló nas Castillas oyas,
 O teu corazon pregunta,
 Veras que che di en resposta
Qu' a gaita gallega
Non canta que chora.

Qu' aló nas montañas volan,
 Os berros do triste moucho
 As campaniñas que dobran,
 A primadera que rie
 Y os paxariños que voan,
 Canta que te canta, mentras
 Os coraçons tristes choran.
 Esto e inda mais, eu quixera
 Desir con lingua grasiada;
 Mas donde á grasia me falta
 O sentimento me sobra,
 Anqu' este tampouco abasta
 Para espricar certas cousas,
 Qu' á veces por fora un canta
 Mentras que por dentro un chora
 Non me espriquei cal quixera
 Pois son de espricansa pouca;
 Si grasia en cantar non teño
 O amor da pátria m' afoga.
Eu cantar, cantar, cantei,
A grasia non era moita,
 ¡Mais que faser desdichada
 Si non nacin mais grasiada!